

DAYANIŞMA ÇEMBERİ

Neden Yeni Bir Zemine İhtiyaç Duyuyoruz?

Bölüm 1 / 7

Güzel maksatları, adil ve sağlam bir ilişki
düzeni üzerinde yükseltmek

İnsanlığın ortak iyiliğine hizmet edecek pek çok güzel düşüncemiz var.

Çocukların ve gençlerin özgürce gelişebileceği eğitim alanları, insanın bedenine ve ruhuna dokunan şifa merkezleri, doğayla uyumlu yaşam alanları, adil üretim ve paylaşım modelleri, dayanışmayı güçlendiren sosyal yapılar...

Fakat zaman içinde şunu gördük:

Bir projenin maksadının güzel olması, o projenin ilişkilerinin de kendiliğinden adil olacağı anlamına gelmiyor.

Her projenin görünmeyen bir zemini vardır.

Çünkü her proje yalnızca fikirlerden ve faaliyetlerden oluşmaz. Onun görünmeyen bir zemini vardır:

Görünmeyen zemini açığa çıkaran sorular

- Kaynakları kim sağlar?
- Kararları kim verir?
- Riski kim taşır?
- Emeğin değeri nasıl belirlenir?
- Ortaya çıkan kazanç nasıl paylaşılır?
- Mülkiyet, para ve makam ne kadar söz hakkı doğurur?
- Zorluk zamanında yük kimin omzunda kalır?
- Proje büyüdüğünde oluşan değer kime ait olur?

Cevapsız kalan sorular, eski düzeni yeniden üretir.

Bu sorular başlangıçta açıkça cevaplanmadığında, en güzel niyetlerle başlayan oluşumların içinde bile zamanla alıştığımız düzen yeniden ortaya çıkar.

Alıştığımız düzen çoğu zaman böyle görünür.

- Parayı veren daha fazla söz sahibi olur.
- Mekânı sağlayan kendisini doğal karar mercii olarak görür.
- Sürekli emek verenlerin katkısı sıradanlaşır.
- Gönüllülerin fedakârlığı görünmez hâle gelir.
- Birkaç kişi yükün büyük kısmını taşıırken diğerleri aynı bütünün içinde görünür.
- Ortaya çıkan başarı ortak kabul edilirken kayıplar ve yorgunluk çoğu zaman belirli insanların üzerinde kalır.

Bunların mutlaka kötü niyetten doğması gerekmez.

Çoğu zaman insanlar, başka bir düzeni tecrübe etmedikleri için bildikleri ilişki biçimlerini yeniden üretirler.

Eski sistem, yeni yapının içinde yaşamaya devam edebilir.

İsimler değişir, faaliyetler değişir, maksadımız güzelleşir; fakat para, emek, mülkiyet ve karar arasındaki ilişki değişmediği sürece eski sistem yeni yapının içinde yaşamaya devam eder.

İyi niyet neden tek başına yeterli değildir?

Bizler uzun yıllar boyunca iyiliğin, fedakârlığın ve gönüllülüğün gücüne inandık. Birçok güzel çalışma da bu duyguların üzerinde yükseldi.

Fakat yalnızca insanların iyi niyetine dayanan sistemler zamanla kırılganlaşır. Çünkü insanlar yorulabilir, hayat şartları değişebilir, maddi ihtiyaçlar artabilir, sorumluluklar ağırlaşabilir ve yeni insanlar yapıya farklı beklentilerle katılabilir.

Adil bir düzen, daima fedakârlığa muhtaç kalmamalıdır.

Bir düzenin adil olabilmesi için herkesin daima fedakâr, anlayışlı ve kanaatkâr olmasına muhtaç kalmaması gerekir.

Gerçek anlamda sağlam bir sistem, insanlara yalnızca iyi olmalarını öğütlemeyi; iyiliği koruyacak kurallar ve ilişkiler de kurar.

İYİLİĞİ KORUYAN ZEMİN

“Adalet, iyi insanların varlığına duyulan güvenin yerine geçmez; onların iyi niyetinin istismar edilmesini önleyen zemini oluşturur.”

Fedakârlık özgür bir tercih olarak kalmalıdır.

Eğer bir yapı ancak birkaç kişinin sürekli kendisinden vazgeçmesiyle ayakta kalabiliyorsa, orada sürdürülebilir bir dayanışmadan söz etmek güçleşir.

İnsanın kendisini feda etmesi zaman zaman çok kıymetli bir tercih olabilir. Fakat fedakârlık, sistemin devamlı çalışabilmesi için mecburi hâle gelmişse artık özgür bir erdem olmaktan çıkar ve görünmeyen bir yükümlülüğe dönüşür.

Güzel maksat, adaletsiz yöntemi meşru kılmaz.

Bir eğitim merkezinin amacı çocuklara hizmet etmek olabilir. Bir şifahane insanların iyileşmesine vesile olabilir. Bir üretim tesisi doğal ve sağlıklı ürünler ortaya çıkarabilir. Kazancın bir kısmı ihtiyaç sahiplerine de ayrılabilir.

Bütün bunlar son derece kıymetlidir.

Fakat güzel sonuçların ardında görünmeyen haklar kalmamalıdır.

Fakat bu güzel sonuçlar meydana gelirken:

Güzel sonuçlar tek başına yeterli değildir.

- Birilerinin emeği karşılıksız kalıyorsa,
- Bazı insanların yükü görünmezleşiyorsa,
- Kararlar yalnızca sermaye veya mülkiyet sahiplerinin elinde toplanıyorsa,
- İnsanlardan davanın büyüklüğü adına haklarından vazgeçmeleri bekleniyorsa,
- Ortaya çıkan değer adil biçimde paylaşılmıyorsa,

Maksat kadar ilişki zemini de önemlidir.

projenin maksadı güzel olsa da üzerinde yükseldiği ilişki zemini eksik kalır.

Çünkü başkalarına iyilik üretirken kendi içimizde hakkaniyeti ihmal edemeyiz.

YÖNTEM DE DAVAMIZIN PARÇASIDIR

“Ulaşmak istediğimiz sonuç kadar, oraya hangi ilişkilerle ve hangi yöntemlerle yürüdüğümüz de davamızın bir parçasıdır.”

Adalet, daha ilk adımda başlamalıdır.

Bizim için adalet, proje başarıya ulaştıktan sonra paylaşılacak bir sonuç değildir. Daha ilk adımda, kuruluş biçiminde başlaması gereken bir ilkedir.

Eski zeminin üzerine yeni bir hayat kurulabilir mi?

Bugün eleştirdiğimiz sistem yalnızca dışımızdaki kurumlarda yaşamıyor. Hepimizin alışkanlıklarında, beklentilerinde ve karar verme biçimlerinde de varlığını sürdürüyor.

Farkında olmadan şöyle düşünebiliyoruz:

Farkında olmadan taşıdığımız kabuller

- Parayı koyan daha çok hak sahibidir.
- Mülkün sahibi son sözü söyler.
- Emeğin karşılığı önceden belirlenen ücrettir.
- Gönüllü olan zaten bir karşılık beklememelidir.
- Riski yalnızca finansmanı sağlayan taşır.
- Fikir güzel ise insanlar fedakârlık yapmak zorundadır.
- Proje büyüdüğünde oluşan değer, onu hukuken elinde tutana aittir.

Yeni bir isim, tek başına yeni bir düzen kurmaz.

Bu kabulleri değiştirmeden kuracağımız her yeni yapı, bir süre sonra eski düzenin başka isimlerle devamına dönüşebilir.

Biz yeni bir tabela, yeni bir kurum ya da yalnızca yeni faaliyetler kurmak istemiyoruz. İnsanlar arasındaki üretim, katkı, mülkiyet, sorumluluk, karar ve paylaşım ilişkisini yeniden düşünmek istiyoruz.

Çünkü bağımsız bir gelecek ancak adil bir zemin üzerinde kurulabilir.

Sağlam zemin benzetmesi

Bir binanın nasıl görüldüğü elbette önemlidir. Odaları, pencereleri, mimarisi ve içinde yapılacak faaliyetler insanı heyecanlandırabilir.

Fakat binanın geleceğini asıl belirleyen, ilk bakışta görünmeyen temelidir.

Temel zayıfsa binanın güzelliği onu koruyamaz.

Küçük sarsıntılar önce ince çatlaklar oluşturur. Zamanında fark edilmeyen çatlaklar büyür ve sonunda bütün yapı tehlikeye girer.

Projelerimizin temeli, ilişkilerimizin adaletidir.

Bizim projelerimizin temeli de para, emek, mülkiyet, sorumluluk ve karar arasındaki ilişkidir.

Eğer bu ilişki adil kurulmazsa başlangıçtaki heyecan bir süre sorunları örtebilir. Fakat proje büyüdüğünde, gelir oluştuğunda, kaynaklar daraldığında, bir karar ayrılığı yaşandığında veya kurucular değiştiğinde zemindeki bütün eksiklikler görünür hâle gelir.

Önce zemini sağlamlaştırmak istiyoruz.

Bu nedenle biz önce binayı yükseltmek değil, zemini sağlamlaştırmak istiyoruz.

ORTAK ZEMİN

“Dayanışma Çemberi yapacağımız projelerden biri değildir. Eğitimden üretime, şifadan ekolojik yaşama kadar bütün projelerimizin üzerinde yükseleceği ortak zemindir.”

Nasıl bir zemin arıyoruz?

Biz öyle bir yapı kurmak istiyoruz ki:

- Para gerekli ve kıymetli bir kaynak olsun fakat tek belirleyici güç olmasın.
- Emek sadece ücretle ölçülmesin; oluşturduğu değer de görülsün.
- Bilgi, zaman, mekân, ilişki ağı ve üstlenilen sorumluluk gerçek katkılar olarak tanınsın.
- Gönüllülük korunsun fakat hiç kimsenin fedakârlığı sistem tarafından mecburiyet gibi görülmesin.
- Kazanç kötülenmesin fakat yalnızca sermayenin hakkı kabul edilmesin.

Adalet, yapının her ilişkisinde yaşayabilmelidir.

- Risk ve sorumluluk birlikte değerlendirilsin.
- Kararlar kişilerden çok, birlikte kabul edilen ilkelere dayansın.
- Hayır ve toplumsal fayda sonradan düşünülen bir bağış değil, sistemin doğal akışının parçası olsun.
- Gençler yalnızca davet edilen katılımcılar değil, fikrini gerçekleştiren ve gelecekte yapıyı devralan ortaklar olabilsin.
- Yapı kurucuların iyi niyetine bağımlı kalmadan, onlar bulunmadığında da adaletini koruyabilsin.

Aradığımız zemin budur.

Bölümün kapanışı

Biz yalnızca güzel işler yapmak istemiyoruz. Güzel işlerin, daha ilk adımından itibaren adil ve güzel bir ilişki düzeni içinde doğmasını istiyoruz.

Çünkü bozuk bir zeminin üzerine inşa edilen iyilik, zamanla o zeminin şartlarına benzemeye başlar. Fakat hakkaniyetle kurulan bir temel; insanı, emeği, üretimi, paylaşmayı ve hayrı aynı anda koruyabilir.

Bu yüzden işe projelerimizden önce, projelerimizin üzerinde yükseleceği zemini konuşarak başlıyoruz.

Maksadımız yalnızca daha fazla iyilik üretmek değil; iyiliğin kimsenin hakkını gölgelemeden, kimsenin fedakârlığını tüketmeden ve hiçbir gücün tahakkümüne girmeden sürekli çoğalabileceği bir düzen kurmaktır.

Peki bu zeminin adı nedir ve bildiğimiz yapılardan hangi yönleriyle ayrılır?

İşte bu sorunun cevabı bizi ikinci bölüme, “Dayanışma Çemberi Nedir?” başlığına götürüyor.